

**Neka je i kultura vesela
i radosna, slobodna ali
i uzvišena, s dozom
humora pogotovo ! I/li
budimo uvijek svoji,
kao u Splitu gdje je
„Car opet kod kuće“**

PODIJELI:

Ljeto je: neka je i kultura vesela i radosna, slobodna ali i uzvišena, s dozom humora pogotovo ! I/li budimo uvijek svoji, kao u Splitu gdje je „Car opet kod kuće“.

Ne tako davno Hrvatska je bila „Mala zemlja za veliki odmor“ i mnogi se stariji te krilatice sjećanju, a mladi neka je sad čuju/pročitaju. Tada smo otkrivali kako ponuditi turistima, koji su pohrlili k nama, nešto iz kulture onako zamotano u celofan i površno, još smo tapkali u mraku (unatoč suncu) i u mjestu – unatoč brzim avionima i hitrim gliserima – a stari dobri brodovi mnogima su bili spori – samo su *fetivi* uživali i još uživaju u njima (zna se – bolji pogled, dalji i dulji horizont koji se dugo vidi, šetnja uz povjetarac po palubi – odmor u hladu ili hvatanje prvih zraka „morskoga“ sunca. Mnogi marketinški stručnjaci iz inozemstva su nam čak govorili „Nemojte stalno u prvi plan stavljati da ste mediteranska zemlja“, jer je to preopćenito. Ali bi neki ustvrdili (pravilno) i: to su vaši korijeni – nije za sramiti ih se – dapače. Naravno da su su Apoksiomen i glava Artemide i Meštrović i Marko Marulić i sv. Donat i zadarske orgulje - da dalje ne nabrajam i slično, dakle starije i novije kulturno blago, pokazali s vremenom da je ova druga ocjena bila točna. Naravno, Slavonija Lika, Međimurje i ostali krajevi tražili su si traže svoje „mjesto od suncem“ s drugim ponudama. Ali, najvažnije je da

postoji svijest o tome kako sve mora biti AUTOHTONO, pravo naše: od jela do kulture i umjetnosti. Pravi boom napravili su naši krajevi duboko na kopnu, ali opet bliže moru – Imotski, Vrgorac, Sinj, pa gdje ćeš više ljepote, kulturnih događanja, nego u tim mjestima – od Imotskoga jezera preko Tinove kule do Sinjske alke, a ima toga još, ali daleko bi nas nabranje odvelo ...

S druge strane naša ponuda mora biti i svjetska, naša publika tijekom cijele godine hrli u kazališta - iako su neki skeptični glede njegove budućnosti – poručila bih im „uzalud vam trud svirači“. Jer ti koji stalno nagoviještaju krizu kulture (a i ostalih stvari i djelatnosti u nas) samo su negativisti kojima je najdraže da „ništa ne valja“. A to jednostavno nije istina.

Naša je kulturna ponuda najčešće na svjetskoj razini

Evo, vraćam se u ovoljetnu priču: naša domaća ali i strana publika (sve bolje informirana i željna dolaska baš zbog kulture) naučena je da na Peristilu nastaju nove verzije starih dobrih i omiljenih *belcanto* talijanskih opera, i da to „mora“ biti na program. A Split ima i drugih sjajnih otvorenih pozornica, svjetski uvaženih baleta, o slikarstvu da ne govorim. Podosta kulturnih priredbi i izvedbi dio su svjetske ponude *par excellence*.

Upravo zato žao mi je što *Tosca* nekako nije imala potrebnoga žara i napona/uzvišenosti. Žao mi je što već uvod (Otvaranje Splitskog ljeta zapravo) bijaše s greškama u izgovaranju prezimena gostiju, što je bila suhoparna najava cijeloga ljeta. A onda izvedba - sve redom sjajni pjevači, ali kao da se nisu dovoljno dugo uigrali (neki su bili prejak, drugi su se jedva čuli, jedni su se trudili glumiti a ne samo pjevati i bili su statični, drugi su sjajno „ušli“ u svoj karakter ... Neću nabrajati imena ni njihova ni onih koji su bili prvi među jednakima u izvedbi slavne opere. Nije ovo kritika radi kritike, ovo je želja da drugi put bude bolje: da Split bude raspjevan i razigran, ali i s kvalitetnom ponudom najviših standarda – uvijek i opet. Jer taj grad i predivni Peristil to zaslužuju !

Bit će i bilo je po kulturnim rubrikama kritika (onako detaljnih) - osim onih bez koji se više „ne može“: to je tko u publici odjenuo i s kime je bio) - sa svih ljetnih festivala: od Dubrovnika do Pule, pa preko Varaždina i Osijeka sve do Vinkovaca, Vukovaca, a ima tu toga za nabrajati (a i analizirati) i previše. I možemo bit sretni zbog toga. Samo nikad ne zaboravimo da je kultura ono nešto što nam daje pravo ustvrditi da smo kreativni (dakle ima dovoljno interpretatora umjetnosti), da uživamo u ljepoti izgovorene i pjevane riječi (ima naravno i obilje publike koja je željna takvih zvjezdanih kreacija), u pokretu baletana u izlaganju likovnjaka ...

Identitet Hrvatske visoko uzdignut a za to su zaslužne godine rada i iskustva

Nema kraja našim talentima i strana publika, osim domaće) to cijeni. Budimo ponosni, ali budimo i opušteni. Ne mora „visoka“ kultura biti samo ozbiljnost i grč, želja za prestižem, iako je uvijek i to. Pitate se možda kako? Na način Dubrovnika, jer je na otvorenje DLJI na Stradunu bilo i živo i veselo i kreativno i razdragano, i „peckavo kritički“ i smijehom obdareno. Dosadašnja ekipa otvorenjem ovogodišnjih DLJI se oprostila od svoga rada na najljepši mogući način. Kao da su htjeli poručiti: olabavimo malo. Glumci ulaze svake godine i Lindo se svira i *tanca* i na kraju se naravno zastava Libertas diže i pjeva popularno svjedočanstvo o miru i slobodi koji su nam svima potrebni uvijek ! ... Da stanem na loptu: bilo je uz voditeljicu i suautora scenarija sve lepršavo i razigrano, neopterećeno tradicijom, ali ju se nije preskočilo - dakle ona se i dalje poštuje. To su neki paradoksi koje treba doseći: godine rada i iskustva stoje iza toga ... Opet nisam spomenula protagoniste – da se netko ne uvrijedi ako ga preskočim. Ali obje priredbe (a i Pula također i Omiške klape) su bile na programu HRT-a i sve su se mogle pratiti i svi znaju o kome je riječ. Dakle, da podcrtamo način rada ove godine u Dubrovniku; glumica i koscenaristica rekla i ovo "Otvora se Festival, najvažniji u svijetu, Festival se otvara. Neka je veselo, neka je radosno i najvažnije, neka nam se lijepo o Gradu

govori. Ne interesa me taj dan, što ti ga ja znam, ima li puno stolova po Gradu, kakvi su nam furešti treba li im crtati bonton ...“

Baš zato, zbog uspješnih otvorenja višegodišnjih festivala duge i respektabilne tradicije jedna samo moja dilema: zašto se odmah na početku ljetnih festivala govori/navodi tko će ih voditi dogodine. Nekako kao da oproštaj od ovih do sada prolazi onda, rekao bi Držić, „nahvao“. Pa ima vremena za to predstavljanje, za smjenu ljudi i koncepcija i „gledanja“ na ljetne festivale koje čine identitet Hrvatske ljeti visoko uzdignutim. Pripadamo sigurno među zemlje koje u tom pogledu prednjače. A imamo znatno manje novaca. I tu ću na kratko stati – jer je to sasvim druga tema koja traži punu pozornost i raščlambu. Ali i ne spomenuti je – bilo bi krivo. Trudi se Ministarstvo kulture i medija napraviti s novcem koje ima na raspolaganju najbolje moguće, ali znate – ako se usporedi u državnom proračunu kultura (a tu je i suvremena umjetnost i baština i ... ma puno toga) onda je rezultat porazan. Pa odlučimo se jednom toj kulturi dati više „forze“, dajmo joj vjetar u leđa – pa da plovi slobodno svim tjesnacima. Jest da balvani padaju zbog nevera, ali i to je možda upozorenje (pjesničko-umjetničko zaključivanje nema granica, zar ne? da neke stvari nisu posložene kako treba. Nisam zloguki prorok, kakve sam ranije spomenula, jer s obzirom na broj stanovnika talentiraniji smo od mnogih drugih. I imamo bolju publiku – informiranu, znalačku, analitičku...i o tome nam je pisati, govoriti, vikati ako treba! U isti kontekst ubraja se premali broj kritika u medijima, ali i o tome drugom prigodom ali uskoro ! Za kulturu koristimo fondove EU-a, izvještali smo se u tome, ali zna se koliko su treba, muke i rada, koliko administracije. A najveći je protivnik kulture upravo administracija. Bez nje se ne može, ali budimo malo milosrdni prema kreativcima. Donosi se, onako polako ali na vidiku je Zakon o kazalištima. Budimo pametni, dajmo onima koji kazalište stvaraju i i žive i znaju puno (zapravo sve) o njemu iznutra - neka odluče o njemu. Političari će prije toga govoriti ponešto u Saboru, ići će i na premijere (jedna od fama je i to da su svi oni nekulturni, a nisu), a i – neka se napokon zna tko ima zadnju riječ. Jednako je s hrvatskim jezikom. Digli su svoj glas protiv nove „ugroze“ pristigle s istoka i svojatanja našeg lijepog jezika, ali su najglasniji bili samo DHK i MH te HAZU – što je u redu. Ali novine i kompletni tisak tj. press (na svim nivoima) kao da je to mlako popratio. Zašto? Za sad je pitanje retoričko ...

TEKST SE NASTAVLJA NAKON OGLASA

Za 5 godina od sada, vjerojatno ćete poželjeti da ste uložili u ovih 10 dionica

Neka afera, neka prijepora, ali digniteta uvijek treba biti, a smjene rukovodstva ljetnih manifestacija treba pomaknuti ...

Neka nama afera (s plakatom Splitskog ljeta npr.), neka popularnih „faca“, neka prijepora, ali digniteta uvijek mora biti. Znamo – svoji smo na svome – nismo nemušti, dapače. A opet, vratiti nam onom jednostavno našem: našim filmovima, našim klapama, našim pučkim feštama (jer nije samo visoka kultura za poštovati, i ona pučka, prizemnija najčešće ima svoju dušu i pridonosi ugođaju koje turisti i te kako vole.) Prilagođavamo li se previše? Mislim da ne. Eto na DLJI samo pokoja riječ bila je na engleskom, ali zato libertas sigurno svi znaju kao veliku riječ SLOBODA, kao naš ponos i slavu. Prštilo je od veselja otvorenje DLJI, Split je otvorenjem dao klasiku, a Pula nešto između.

Zanimljivo je kako se prerano, već na početku ljetnih festivala bira novo vodstvo manifestacija – za dogodine. Nije li to kontraproduktivno, jer ovi koji rade imaju osjećaj da su na odlasku, da će o budućnosti misliti neki drugi. Sreća što su veliki profesionalci pa će se svoj posao odraditi, i već uglavnom jesu, - sjajno. Sentimentalna sam? Jesam – namjerno. I svi moramo biti. I ponosni na to na da smo znali sve te znakove vremena zaustaviti, opisati, u kip pretvoriti, u riječ u pjesmu, u spomenike i sakralna i ina djela ... Neka traju! Kao što glumci dohode u Grad, kao što se sestra sjeća Miće (zajedno s mnogim kolegama)... Gledali smo i slušali sjajne razgovore iz Pule – samo traileri/video zapisi su bili loši: ima previše mjesta i događaja za sve običi pogledom i shvatiti, a suvremena komunikacija služi i za to - da nam te događaje i te kreativne ljude približe.

Ima puno toga i na Facebooku – začuđujuće je koliko nakladnici nude svoje knjige npr., ali naravno ima tamo na FB i, kako kažu u „Petom danu“ i obilje smeća! – ali njega za ovaj put preskačemo. Isto preporučamo i vama, našim čitateljima. Još jednom ponavljam: najave filmova su bile takve da niste znali gdje ćete gledati – u krug gdje piše kad je taj film na programu ili u onaj gdje su navede glumci ili ... a do tada vam prođe trailer i niste ništa zapamtili. Još je veća blamaža na žalost s tonom hrvatskoga filma. Ne znam zašto su naši filmski kritičari toliko blagi prema tom problemu. Jer jednostavno – glazba je prejaka, ton pretih i uglavnom je dijalog nerazumljiv. To jednostavno jednom mora prestati! Sve mi se nekako čini da nešto ne štima ili s opremom ili, ali to mi je teže zamisliti, s ljudima koji se time bave (a znam da je nastava sjajna) ili autori (redatelji) sve gledaju u premalom prostoru – nikad u Sali ili na televiziji pa nisu svjesni problema. Što bi treće moglo biti? A prikazani su na HRT-a hrt-u mnogi kulturni filmovi iz dugih proteklih 70 godina Pule. E da: krasan je bio i minimalistički plakat čistih tankih linija. Kakav ponos. Njemu se nema što zamjeriti - predivan je i takav ide u svijet (novinara je bilo na pretek).

Kasnije su popratni razgovori o filmovima i sama dodjela nagrada popravili dojam. A ocjena je: dobro je što je napokon snimljen i nagrađen dokumentarac Veće od traume, pogotovo zato što je dobio najvišu nagradu Festivala, jer govori o traumama silovanih žena u Domovinskom ratu. Kako su krasno mlade autorice rekle, a razvidan je stav da su analitički, i s raznih područja znanosti i osjećaja prišle temi, napravile sjajan film. u kojem život pobjeđuje zločin, u kojem nada i smijeh čak pobjeđuje očaj. A to onda još više „proziva“ one koji te zločince nisu procesuirali, ... No, to je opet nova tema.

Bio je na jubilarnoj Puli mnogo dobrih, teških drama i traumatičnih filmova, jer od kriza i tuga i stvarnosti ne može pobjeći ali napravljen je jedan film za djecu koji će se dugo gledati: „Dnevnik Pauline P.“. Evo kratkog sinopsisa za one koji slučajno ne znaju: Ovo je priča o Paulini P., snažnoj, emotivnoj i duhovitoj protagonistici ovoga filma i svojega života, čije avanture, unutar školske godine, pratimo u razredu i kod kuće kao i sve probleme koje ona uspješno rješava. Film se temelji na Paulininom dnevniku, a ona iz kritičke perspektive i uz komične situacije progovara o svojim problemima u prijateljstvu, ljubavi i obitelji. Sama radnja filma smještena je u stvarni svijet, s pokojim dodirima „čarolije“.

Napokon je riječ o filmu gdje djeca prirodno glume, gdje se je svaka scena razrađena do u detalje, gdje sve pršti humorom, pametnim dijalozima, dječjom razigranošću. Dnevnik Pauline P. gledat će se po školama i to je super, ali zaslužuju i dobru ino distribuciju. Čini se da smo dobili uspješnicu kakav je je bio, recimo - i sjetimo ga se - Vlak u snijegu. A to nije mala stvar, Dapače.

Još su bile u međuvremenu Međunarodna smotra folkloru Zagreb te nastup klapa u malom predivnom Omišu, pa Osor s glazbom davnih vremena sjajne interpretacije pa mnoge *fijere* po malenim „mistima“ srca moga. Neka nama *litnjega šušura* – kako je neko prigodno rekao umjetnost, pogotovo ljeti mora biti okrenuta širokoj publici. No, valja nam pri tome paziti da kriteriji budu visoki. Nećemo se diviti “ lažnim bitkama i drvenim stapovima koji „glume“ mačeve u rukama lažnih legionara itsl. -zavaravati ljude. Posebno strance. Kvaliteta prije svega neka bude *moto* i ljetnih priredbi pa će sve strane u tom lancu biti zadovoljne. I visoka kultura i ona više za dušu, i domaći i *furešti*. Nije nam nego priječi s riječi na djela.

I samo još jedna tipična „caka“ i Splita koja i na FB obara sve rekorde (kad je nešto duhovito, a ubada gdje najviše boli): U splitskoj gradskoj jezgri Splićani su mjesecima svjedočili divljanju mladih turista koji dolaze zbog opijanja i drogiranja i lumpanja i zapravo za uspomenu iz Splita nose samo glavobolju i mamurluk. Stoga je postavljeni plakat s ilustracijom cara Dioklecijana izazvao je osobito oduševljenje. Fotografija tog plakata postavljena je u Facebook grupi History of the Romans, ima preko 40 tisuća *lajkova* te je podijeljena više od 2.600 puta. Ideja je upozoriti turiste na lokalne zakone, ali i skrenuti pažnju na bogatu povijest grada, pa tako uz prigodnu ilustraciju stoji tekst "Hodaš gradom rimskog cara. Ponašaj se kao da je on kod kuće!" Sjajno!

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova, tema je Umjetnost u potrazi za tumačima i publikom, a vrijedi i obrnuto (Poticanje Kvalitetnog novinarstva 2023.)